

Тетяна Вільчинська
(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТУ «ВОДА» В «ЛІСОВІЙ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Стаття присвячена аналізу концепту «вода» в українському етнолінгвокультурному просторі, презентованому драмою-феєрією Лесі Українки «Лісова пісня». Під час дослідження було з'ясовано особливості вербалізації вказаного концепту, встановлено його семантико-когнітивну та аксіологічну природу. Проведені спостереження засвідчили, що концепт «вода» займає важливе місце в мовотворчості відомої української письменниці, де виявляє себе як полісемантичний, когнітивно багатогранний, амбівалентний художній концепт, що потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Ключові слова: концепт, концептуалізований образ води, особливості вербалізації, концептуальний смисл, українська етнолінгвокультура, «Лісова пісня» Лесі Українки.

Татьяна Вильчинская. ЛИНГВОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА КОНЦЕПТА «ВОДА» В «ЛЕСНОЙ ПЕСНИ» ЛЕСИ УКРАИНКИ

Статья посвящена анализу концепта «вода» в украинском этнолингвокультурном пространстве, представленном в драме-феерии Лесии Украинки «Лесная песня». Во время исследования рассмотрены особенности вербализации указанного концепта, определены его семантико-когнитивная и аксиологическая природа. Установлено, что концепт «вода» занимает важное место в творчестве известной украинской писательницы, где проявляет себя как полисемантический, когнитивно многогранный, амбивалентный художественный концепт, требующий дальнейшего тщательного изучения.

Ключевые слова: концепт, концептуализированный образ воды, особенности вербализации, концептуальный смысл, украинская этнолингвокультура, «Лесная песня» Лесии Украинки.

Tetiana Vilchynska. LINGVOCULTURAL SPECIFICITY OF THE CONCEPT «WATER» IN LESIA UKRAINKA'S «FOREST SONG»

The article deals with the analysis of the concept «water» in the Ukrainian ethno-linguistic and cultural space, presented by Lesia Ukrainka's drama-fairy «Forest Song». While the study the specificity of the verbalization of this concept was considered, its semantic-cognitive features and axiological nature were established. Investigation has shown that the concept «water» occupies an important place in the creation of the famous Ukrainian writer, manifested itself as a polysemantic, cognitively multifaceted, ambivalent artistic concept. Therefore, it needs further thorough study.

Keywords: concept, conceptual image of water, peculiarities of verbalization, conceptual meaning, Ukrainian ethnolinguistics, Lesia Ukrainka's «Forest song».

Зв'язки мови з культурою й історією етносу багатоаспектні й різноманітні. Розуміння мови «як дзеркала народної культури, народної психології і філософії» (М. Толстой) спирається на міцний фундамент різних концепцій і підходів, спільною рисою яких є прагнення проникнути в ієрархію культурних цінностей за допомогою аналізу мовних фактів.

У системі мовних засобів, побудованих на національно-культурній традиції, здавна важливе місце відводилося словесним символом. Водночас наукові зацікавлення філософів і психологів, культурологів і філологів, етнологів і теологів та ін., спрямовані на початках на осмислення основних морально-етичних категорій людського буття, пізнання їхньої

природи, властивої їм трансформації смислів, того образного світу, що захований у них, зумовили на рубежі ХХ-ХХІ ст. дослідницький інтерес до концепту як основного осередку в ментальному світі людини, як «жмутку» уявлень, понять знань, асоціацій, переживань (Ю. Степанов). За словами В. Жайворонка, «етносимволіка слова, тісно переплітаючись з етносимволікою позначуваної ним реалії, стає основною підвалиною становлення особливих концептуальних мовних продуктів – етнокультурних концептів, або знаків етнокультури» [4, с. 3], які дослідник детально розглядає у своїй праці «Знаки української етнокультури».

Отож, актуальність теми запропонованої розвідки, з одного боку, визначається її відповідністю загальному спрямуванню сучасної лінгвістики на інтеграцію традиційних і новітніх підходів до аналізу мовних явищ, а з іншого – її зорієнтованістю на дослідження етнолінгвокультурного простору, репрезентованого в мовотворчості українських письменників.

Сьогодні уже відомо чимало праць, присвячених вивченню найрізноманітніших за образно-метафоричною природою концептів, реалізованих у художній мові. Метою статті є встановлення лінгвокультурної специфіки концепту «вода» в поетичній драматичній творчості Лесі Українки. Предметом аналізу стали насамперед особливості вербалізації відповідного концепту та його семантико-аксіологічна природа. Матеріалом дослідження послужила невмируща драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня», мистецтво композиції якої, крім усього іншого, полягає в зображенні особливої участі природи в розвитку драматичної дії, а відтак, у неперевершеному змалюванні природних, архетипних образів, до яких належить і вода.

Зазначимо, що міфологічні уявлення українців про воду неодноразово були предметом наукових досліджень, оскільки культ води як джерела життя посідав вагомє місце в житті українського етносу. З позиції лінгвоконцептології специфіку вербалізації відповідного концепту у творчості українських письменників з'ясовувала О. Слюніна, семантичну природу архетипних символічних образів води і вогню досліджували Н. Бабич, Н. Венжинович, В. Кононенко, Н. Слухай, О. Снитко, А. Чаварга та ін.

Як зазначає Н. Бабич, «через свою віддаленість від природи і слабкі знання або й взагалі незнання таких архіважливих для життя людини компонентів буття, як вогонь та вода, нині спостерігаємо численні катаклізми, у яких значною мірою винна сама людина» [1, с. 396]. Намагання заповнити відповідні прогалини якраз і скеровує науковців на дослідження відповідних архетипних образів в національних етнокультурах.

Як один із першоелементів, вода здавна привертала до себе увагу, оскільки від неї залежало існування всього живого на планеті Земля. У її владі було дарувати життя й відбирати його. Вона – «творець усього суцього, одна з основних стихій, що утворили Всесвіт; звідси всесилля, могутність, всеохопленість води... Воді наші предки поклонялися так само, як сонцю і землі» [6, с. 53-54]. Загалом в українській етнотрадиції концептуалізований образ води є амбівалентним: як утілення жіночого життєдайного начала вода здавна вважається джерелом родючих сил природи та водночас вона може бути грізною, руйнівною силою, що несе загрозу для людини і пов'язана зі смертю.

Етнолінгвокультурну природу концепту «вода» в національній культурі українців, за В. Жайворонком, визначають такі семантичні сегменти: 1) прозора, безбарвна рідина, що становить собою найпростішу хімічну сполуку водню з киснем; опоетизована в народній творчості, оскільки з нею тісно пов'язане життя людини від народження до смерті, взагалі все земне природне життя; вважалося, що вода була від початку світу...; 2) жива вода – джерельна вода, особливо цілюща; хто нап'ється правдивої живої води з трьох чи семи криниць, той набуває великої сили, а недужий зцілюється; воду пили, купалися в ній, окроплювалися нею; 3) жива (живильна, живу́ща), мертва вода, цілюща (зцілю́ща) / безсила вода – фольклорні образи води, яка додає сили або забирає їх; у казках герої набувають нелюдської сили, коли їх окропляють живущою або цілющою (зцілющою) водою, а мертві оживають; добути такої води важко, бо її охороняє лютий змії; 4) теплі води; 5) йорданська вода; 6) свячена вода – вода, над якою було здійснено обряд освячення; 7) воду пити (брати)

= по во́ду ході́ти – в українських народних піснях – символ єднання, кохання...; 8) глибо́ка вода́ – символ розуму...; 9) зоря́на вода́ – вода, що залишилася на ніч під зоряним небом; у народі вірили, що така вода набирала від зірок лікувальних властивостей...; 10) каламу́тна вода́ – у народних піснях – символ суму...; 11) облива́ння водо́ю – магічний обряд насилання щастя-долі...; 12) пролива́ти во́ду – народнопоетичний образ ненависті...; 13) Цари́ця Води́ [4, с. 106-108].

Дослідники українського фольклору виявляють асоціативні зв'язки води з такими поняттями, як: «неприємність, пригода»: Вийти сухим із води; Де вода, там і біда; «небезпека»: Як води боятися, то не купатися; «наполегливість»: Вода крапля по краплі й камінь довбає; «ненадійна опора, щось, що не варте довіри»: Тобою так запоможешся, як кулаком на воду обіпрешся; Не вір воді, не втопишся; «марна, безглузда справа»: Стовкла воду в ступі; «надійний сховок, місце, де неможливо щось (когось) знайти»: Заховав кінці в воду; Як у воду впало; «уособлення бідності (здебільшого в поєднанні з лексемою хліб)»: Хліб та вода то козацька їда; «предмет першої необхідності»: Без води борщу не звариш; «перешкода, яку потрібно подолати»: До свого роду хоч через воду; Їв би кіт рибу, та в воду не хоче [7, с. 456].

Науковці, які студіюють поетичну мову, привертають увагу до таких значень концептуалізованого образу води: 1) водяний простір (вода прийшла, піднялася), 2) поверхня озера чи річки, що виступає як окрема фізична маса (Тихо-тихо Дунай воду несе), 3) щось беззмістовне та багатослівне (воду лити), 4) взірць чистоти, краси та здоров'я (Будь здорова як вода), 5) щось небезпечне (За водою піти (в значенні зникнути)) [13].

Чимало цікавих зауваг щодо символічної природи води містять праці О. Потебні, М. Костомарова, І. Огієнка, С. Єрмоленко, В. Кононенка та ін.

Основним мовним репрезентантом концепту «вода» в українській загальномовній практиці є насамперед аналогічне ім'я. Загалом про зв'язок концепту з вербальними засобами вираження йдеться практично в усіх його визначеннях. Отримуючи статус імені концепту, передусім слово найбільш повно й адекватно передає його зміст. Водночас погоджуємося з іншими науковцями, що слово – це лише один із засобів лінгвалізації концепту, до яких також належать синоніми до основного імені, похідні від нього, різні види словосполучень, в тому числі метафоричні, фразеологічні, цілі тексти, асоціативні поля тощо [2, с. 111].

Щодо семантики імені *вода* в сучасній українській мові, то вона представлена такими значеннями: «прозора, безбарвна рідина, що утворює річки, озера і таке ін. та, пройшовши спеціальну обробку, подається до будинків»; «найпростіша хімічна сполука водню з киснем»; «водна поверхня річок, озер тощо; рівень води в них»; «водна маса джерел (також підземних, озер, річок, її потоки, хвилі); «водні простори та ділянки, які знаходяться у межах території певної держави (внутрішні води), належать якійсь державі (територіальні води) або не належать жодній (нейтральні води)»; «тільки мн. лікувальні мінеральні джерела, курорт із ними»; «тільки мн., мед. навколоплідна рідина»; «перен., розм. зайві, беззмістовні фрази» [12, с. 716].

Серед синонімів до лексеми *вода* з-поміж інших привертають увагу насамперед такі, як *пиття, питво, напій, моря, річки, озера* [5, с. 439].

Зауважимо, що первинні значення лексем на позначення води в українській мові зазвичай збігаються, бо вони визначаються її фізичними та хімічними властивостями. Звідси передусім розуміння води як «прозорої рідини, що утворює річки й озера», «водної поверхні річок і озер», «речовини, що задовольняє спрагу». Пор.: вода – споріднене з лит., гот., двн., хет., вірм. «річка»; фрїг., дінд. «вода»; алб., лат. «хвиля»; іє. «вода, мокрота» [3, с. 414]. У цьому ж джерелі зафіксовано низку похідних до слова *вода*, як-от: *відник «діжечка для води», водавий, водавиця, водівня, водянка, водник, водяник, водяний, водний, воднистий, водявий, водніти, безвіддя, обезводіти, павідь, паводок, повідь, повіддя, приводні* та ін. [3, с. 414].

Отож, семантика концептуально вагомого образу води в українській етнолінгвотрадиції зумовлена, з одного боку, існуванням культу води в давніх українців та приписуванням їй магічних властивостей, а з іншого – суперечливими відносинами людини із цією стихією, яка, будучи джерелом життя, становила ще й джерело загрози, небезпеки. Виразну семантико-культурологічну природу аналізованого концепту зумовлюють також уявлення про воду як стихію, тісно пов'язану з соціальним і родинним життям, що може зцілювати або ж, навпаки, – забирати силу.

Повертаючись до творчості геніальної української письменниці Лесі Українки, зауважимо, що вона створила багато значущих художніх текстів, які вражають концептуально навантаженими образами, до яких належить і «вода».

Основним номінантом відповідного концепту в аналізованому творі, як і в українській етнолінгвокультурі, є лексема *вода*: *Хвилює воду ще більше, поринає і виринає, мов шукаючи щось у воді* [9, с. 346].

Водночас авторка послуговується низкою інших назв на позначення багатогранного поняття води, як-от номінаціями водних потоків: *озеро*: *Саме озеро – тиховодне, вкрите ряскою та лататтям, але з чистим плесом посередині* [9, с. 330]; *море*: *За темними борами, та за глибокими морями, та за високими горами, то єсть там дивний-предивний край, де панує Урай* [9, с. 377]; *океан*: *Мене на поміч кличе Океан, щоб не спило і в нього чашу сонце* [8, с. 166]; *струмок (струмочок)*: *Струмок той вибігає з гущавини лісу, впадає в озеро, потім, по другім боці озера, знов витікає і губиться в хащах* [9, с. 342]; *потік, розтік*: *Поплинемо з тобою ген на розтоки, під бистрії потоки...* [8, с. 166]; *плесо*: *Он жовтими пушинками вже плавають на чистім плесі каченятка дикі* [8, с. 172] чи явищ природи на зразок: *дощ (дощик, злива)*: *Починає накрапати дрібний дощик, густою сіткою заволікає галяву, хату й гай* [9, с. 387]; *сніг (сніговиця)*: *Надходить важка біла хмара, і починає йти сніг* [8, с. 242]; *хмара*: *Потім від сильнішого пориву вітру хмари дощові розходяться і видно ліс...* [8, с. 220]. До поширених номенів у драмі належать також *роса* і *сльози* як символи-знаки, що мають, за І. Огієнком, «властивість очищати і заспокоювати людську душу» [10, с. 43]: *Я обізвуся до них шелестом тихим вербової гілки, голосом ніжним тонкої сопілки, смутними росами з вітів моїх* [9, с. 369]; *Не рони, вербо, сліз над водою, буде ж, матусенько, милий зо мною!*. [8, с. 200]. Давні асоціативні зв'язки пов'язують концептуалізовані поняття води і крові, в Лесі Українки – ще й соку, чим пояснюємо частотність використання в тексті відповідних лексем: *Я тільки хтів собі вточити соку з берези. Не точи! Се кров її. Не пий же крові з сестроньки моєї!* [8, с. 174]. Деяко рідше авторка вживає такі назви: *бризки, хвиля, град, розлив, туман, пара, брід, драговина, болото* та деякі інші: *Бач, уже встає на озері туман...* [8, с. 178], або *От і розбіглася на морі супротивна хвиля...* [8, с. 189], чи ... *бо з пари знов зробиться вода* [8, с. 167].

До мовних репрезентантів концепту «вода» належить також низка похідних, як-от *водяний, водний, водяник, водянистий, безвіддя, озерянка, морський, дощовий* та ін., вжитих у різних граматичних формах: *Не рідний він, хоч водяного роду, зрадлива і лукава в нього вдача* [8, с. 166] або ... *милишої коханки нема від озерянки* [8, с. 163].

В аналізованому творі Лесі Українки концепт «вода» реалізує передусім семантику, пов'язану з фоново-енциклопедичним розумінням води, зокрема як «водного простору з відповідним рослинним і тваринним світом»: *Вода б'ється в береги, аж осока шумить, і пташки зграями зриваються з очеретів* [8, с. 165] або *На озері плавають гуси* [8, с. 201]; «водної поверхні»: *Не смій мені зринати три ночі місячні поверх води!* [9, с. 349] чи *Ти сюдою, я тудою, а зійдемоь над водою!* [9, с. 339] та «речовини, що задовольняє спрагу»: *Зараз... я піду... от тільки... тільки... це води нап'юся* [8, с. 237] або ... *коли жадібне сонце воду п'є, ... коли від спраги никне очерет...* [8, с. 166].

Закономірно, що концепт «вода» в тексті письменниці, докладно обізнаної з народними уявленнями про воду, об'єктивує також низку символічних значень, зокрема таких: «та, що, як вічна субстанція, ніколи і нікуди не зникає»: *Татусю! не може пара згинути, бо з пари знов зробиться вода* [9, с. 367]; «яка символізує очищення»: *Я їх топлю, щоб вимити водою*

той дух ненавидний [9, с. 341]; «асоціюється із життєдайною силою»: *Тут як з води росте – таже дощі!* [8, с. 241]; «уособлює красу і досконалість»: *Зіб'ю всю вашу воду, таки знайду тую вроду!* [9, с. 353]; «корелює з вогнем»: *Діти бігають з коновками до води, заливають вогонь, але він іще дужче розгоряється* [9, с. 388].

Специфіку драми-феєрії «Лісова пісня» значною мірою визначає те, що чимало індивідуальних смислів у семантичній структурі досліджуваного концепту мотивується уявленнями про демоноперсонажів, пов'язаних із водною стихією, – водяником, русалками, потерчатами тощо, як-от: «та, що підвладна Водянику»: *В моїй обладі вода повинна знати береги* [9, с. 359]; «є місцем локалізації демоносили»: *Русалка тихо, без плеску, відпливає від берега і зникає в озері* [8, с. 220] або *Той, що живе у воді, незаметно ховається в воду* [9, с. 347]; «характеризується надприродними властивостями»: *От і розбіглася на морі супротивна хвиля, а з теї хвилі вилетіли коні, як жар, червоні, у червону колясу запряжені...* [9, с. 367]; «уособлює небезпеку»: *Я ледь, що вибрався живий на берег і рибу розгубив...* [8, с. 186]. На думку, Л. Скупейка, «генетичний зв'язок із символікою води безпомилково вказує на амбівалентність демонологічних персонажів» [11, с. 73].

Загалом уся мовна об'єктивація концептуалізованого образу води засвідчує його амбівалентну природу. З одного боку, «вода – сила, покликана служити, допомагати людям»: *А мені, якби не помагав мій друг одвічний, мій щирий приятель осінній дощик, прийшлося би згинуть з парою!* [8, с. 166], а з іншого – «стихія, здатна нашкодити»: *Русалка: Ова! А батько мій їх всіх потопить!* [8, с. 172].

По-авторськи Леся Українка реалізує уявлення про воду як символ волі: *Місточки збиваю, всі гребельки зриваю, всі гатки, всі запруди, що загатили люди, – бо весняна вода, як воля молода!* [9, с. 362]; *Я вільна, як вода!* [9, с. 359] (об'єктивується в позиціях суб'єкта і об'єкта зіставлення відповідно) та кохання: *Кохання – як вода, – плавке та бистре, рве, грає, пестить, затягає й топить* (позиція об'єкта зіставлення) [8, с. 219].

За народними повір'ями, вода асоціюється також із плином часу, віку, з рухом та змінами. Відповідне демонструє індивідуальний смисл «та, що є темпоральним маркером»: *Вода ж не держить сліду від рана до обіду, так як твоя люба або моя журба!* [9, с. 345], який конотує відчуття жалю, туги, смутку.

Як один із найдавніших архетипів, вода символізує Праматір' всього живого, передусім силу дівчини й жінки – земних відображень Води-Праматері, господині Всесвіту. У творі відповідні уявлення експлікуються через образ Русалки Водяної, яку Леся Українка цілком слушно називає *водяною царівною*: ... *бо водяній царівні нема на світі рівні!* [9, с. 343] або *Царівни-Хвилі: Ну, то слухай: Я про Царівну-Хвилю розкажу* [8, с. 188].

Вода в драмі-феєрії Лесі Українки, як і в стародавніх віруваннях українців [10], осмислюється як сакральна сила. Пор.: *Якби я мала живуці сльози, я б зросила землю, барвінок би зросила невмирущий на сій могилі* [9, с. 398] і *Я спала сном камінним у печері глибокій, чорній, вогкій та холодній, коли спотворений пробився голос крізь неприступні скелі, і виття протягле, дике сумно розіслалось по темних, мертвих водах і збудило між скелями луну давно померлу...* [9, с. 373].

Чимало концептуальних смислів у досліджуваному тексті пов'язано з конкретними вербалізаторами. Наприклад, із назвою *озеро* корелюють смисли: «те, що усвідомлюється як просторовий локус (специфічно окреслений водний простір з галявиною, берегом, очеретом)»: *Мати йде через галяву до озера і криється за очеретом* [9, с. 353]; *Озеро стоїть повне, в зелених берегах, як у рутвянім вінку* [8, с. 170]; «місце закоханих, що навіює смуток, печаль»: *Мавка підводиться і тихою, наче втомленою, походом іде до озера, сідає на похилену вербу, склоняє голову на руки і тихо плаче* [9, с. 363]; «сакральний локус, пов'язаний із демоносилою»: *Потерчата поринають в озеро* [9, с. 343]; *Мара подається назад до озера і зливається з туманом* [9, с. 329]; «персоніфікована істота»: *Спить озеро, спить ліс і очерет* [9, с. 319].

Помітно розширюють семантику концепту «вода» смисли, презентовані найменуваннями *сльози* і *роса* (за народними уявленнями, символізують «зцілення людської

душі, здатність вилікувати її в хвилини розпачу» [10, с. 43]), що, з одного боку, конотують тугу, печаль, страждання, наприклад: *Ронила сльози дрібнії, збирала в кінви срібнії, без любої розмовоньки сповнила вищерть коновоньки...* [8, с. 164]; *Мавка, зачарована, тихо колишеться, усміхається, а в очах якась туга, аж до сліз*; [9, с. 319], а з іншого – символізують надію, життєстверджуюче начало, відродження: *Не рони, вербо, сліз над водою, буде ж, матусенько, милий зо мною!*..[8, с. 200]; або ... *і, пестячи, кропив росою косу* [8, с. 220]; чи *Хіба я плачу?.. Ні-бо! То роса вечірня* [8, с. 178].

Індивідуально-авторське розуміння засвідчують контексти з назвами *струмок, струмочок*: *Таж він тебе занастив би тільки, потяг би по колючому ложиську струмочка лісового, біле тіло понівечив та й кинув би самотню десь на безвідді* [9, с. 310] (метафора – *ложисько струмочка лісового*); *У тебе голос чистий, як струмок, а очі – непрозорі* [8, с. 193] (порівняння *голос чистий, як струмок*).

Функціонування номінації *море* засвідчує фольклорне розуміння поняття води: *За темними борами, та за глибокими морями, та за високими горами, то єсть там дивний-предивний край, де панує Урай* [9, с. 330]. Знання Лесею Українкою усної народної творчості підтверджують і поетичні контексти з вербалізатором *дощик*, що нерідко виступає у складі опоетизованих фольклорних образів: *Починає крапати дрібний дощик...* [9, с. 363], та лексемою *вода* як поширений компонент фразем: *Стирчав кілок вербовий, та й розрісся. Тут як з води росте...* [8, с. 241].

Традиційне сприйняття крові, засвоєне українцями, «як символу мучеництва, жертвності», засвідчують контексти з назвою *кров* [8, с.59]: *Крапельки крові було б для рятунку доволі. – Що ж? Хіба крові не варта краса?* [8, с. 211].

Когнітивну багатогранність концепту «вода» значною мірою демонструють численні тропеїчні одиниці з відповідними назвами, наприклад, епітети зі словом *роса*: *Ні-бо! то роса вечірня* [9, с. 320]; *Ще змиють їх холодні роси!* [9, с. 227]; *Я обізвуся до них шелестом тихим вербової гілки, голосом ніжним тонкої сопілки, смутними росами з вітів моїх* [9, с. 393].

Загалом для комплексного дослідження семантико-аксіологічної природи вказаного концепту важливим є аналіз особливостей дистрибуції його вербалізаторів. Так, ад'єктиви у сполученні з назвами на позначення води здебільшого характеризують її фізичні властивості (*холодна вода, тепла вода*): *...біляві хмари, мов ясні отари, що холодну воду п'ють на тихім броді...* [8, с. 184]; хоча нерідко подібні синтагми експлікують також народнопоетичні конотації: *... і виття протяжне, дику сумно розіслалось по темних, мертвих водах і збудило між скелями луну давно померлу* [8, с. 227] та індивідуально-авторські: *Кинувшись з потоку в озеро, він починає кружляти по плесі, хвилюючи його сонну воду...* [9, с. 342].

Загалом, щоб донести до читача ідею твору, авторка широко використовує в «Лісовій пісні» різноманітні засоби художнього зображення. Зокрема, велику роль у творі відіграють пейзажі, які Леся Українка подає в ремарках до кожної дії, а також у тексті драми для створення певного настроєвого супроводу до дії: *Містина вся дика, таємнича, але не понура, – повна ніжної, задумливої поліської краси... На озері туман то лежить пеленою, то хвилює од вітру, то розривається, odkриваючи блідо-блакитну воду* [9, с. 352].

Вміло користується письменниця в «Лісовій пісні» і засобами інтимізації мови з метою передачі відповідних переживань, настроїв тощо (*гребелька, водиченька*) та градації (вода – *глибока, чорна, холодна*, вона – *нуртує, грає, рве, зриває*); тонко й вміло застосовує зорові образи, кольорову гаму (колір весняної води – *жовто-каламутний, забруднений піском і глиною*, а потім – *ясно-блакитний, пізніше синій*).

Таким чином, українські етноуявлення про воду набули в драматичній поетичній творчості Лесі Українки, зокрема її «Лісовій пісні», концептуального значення, засвідченого семантико-когнітивною природою відповідного концепту. Проведені спостереження показали, що в зображенні водної стихії Леся Українка передусім наслідувала народні традиції, які органічно доповнила власними роздумами. Аналіз концептуалізованого образу води дає змогу змодельовати цілісну національно-мовну картину світу українців, що

об'єктивує основні риси світобачення народу і те, що було створене розкутою авторською свідомістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Обсяг фразеологізованих значень лексем-антитез вогонь – вода / Н. Бабич // Мова у дзеркалі особистості. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – С. 396–407.
2. Вільчинська Т. Слово у вимірі когнітивної лінгвістики / Т. Вільчинська // Лексика на перетині наукових парадигм : монографія / за ред. Л. Струганець. – Тернопіль : Осадца Ю. В. – С. 106-134.
3. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. — К. : Наук. думка, 1982. - Т. 1. – 632 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
5. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – 4-е вид. – Львів : БаК, 2012. – 536 с.
6. Кононенко В. І. Символи української мови : монографія / В. І. Кононенко. – Івано- Франківськ : Плай, 1996. – 272 с.
7. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик – [3-є вид.]. – К. : Знання, 2005. – 591 с.
8. Леся Українка. Вибрані твори / Леся Українка. – Ужгород : Карпати, 1988. – 246 с.
9. Леся Українка. Твори в п'яти томах / Леся Українка. – К. : Держ. літ. видав., 1956. – Т. 5. – 611 с.
10. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія. – К. : АТ «Обереги», 1994. – 424 с.
11. Скупейко Л. І. Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки / Л. І. Скупейко. – К. : Фенікс, 2006. – 416 с.
12. Словник української мови: в 11 т. / [редкол. : І. К. Білодід (гол.) та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 1. – 716 с.
13. Слюніна О. Лінгвалізація концепту 'вода' в поетичному мовомисленні Павла Гірника [Електронний ресурс] / О. Слюніна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/2011_95_1/statti/64.pdf

Стаття надійшла до редакції 13.12.2018 р.